

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 15 września 2011 r.*

W sprawach połączonych C-483/09 i C-1/10

mających za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 35 UE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożone przez Audiencia Provincial de Tarragona (Hiszpania) postanowieniami: z dnia 15 września 2009 r., zmienionym postanowieniem z dnia 8 października 2009 r., oraz z dnia 8 grudnia 2009 r., które wpłynęły do Trybunału odpowiednio w dniach 30 listopada 2009 r. i 4 stycznia 2010 r. w sprawach karnych przeciwko:

Magatte Gueye (C-483/09),

przy udziale:

X,

oraz

Valentínowi Salmerónowi Sánchezowi (C-1/10),

* Język postępowania: hiszpański.

przy udziale:

Y,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: J.C. Bonichot, prezes izby, K. Schiemann, L. Bay Larsen (sprawozdawca),
A. Prechal i E. Jarašiūnas, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,
sekretarz: M. Ferreira, główny administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 3 marca
2011 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu rządu hiszpańskiego przez N. Díaz Abad, działającą w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu niemieckiego przez T. Henzego i J. Möllera oraz przez S. Unzeitig, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez P. Gentilego oraz L. Ventrelle, avvocati dello Stato,
- w imieniu rządu niderlandzkiego przez C. Wissels oraz M. de Ree, działające w charakterze pełnomocników,

- w imieniu rządu austriackiego przez E. Riedla, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu polskiego przez M. Szpunara, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu szwedzkiego przez C. Meyer-Seitz oraz S. Johannesson, działające w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez H. Walker oraz J. Stratford, działające w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez R. Troostersa oraz S. Pardo Quintillán, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 12 maja 2011 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wnioski o wydanie orzeczeń w trybie prejudycjalnym dotyczą wykładni art. 2, 8 i 10 decyzji ramowej Rady 2001/220/WSiSW z dnia 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym (Dz.U. L 82, s. 1, wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 3, s. 104, zwanej dalej „decyzją ramową”).

- 2 Wnioski te zostały złożone w ramach postępowań karnych wszczętych odpowiednio przeciwko M. Gueye i V. Salmerónowi Sánchezowi o naruszenie orzeczonego tytułem środka karnego zakazu zbliżania się do ofiary płci żeńskiej, za znęcanie się nad którą w środowisku rodzinnym zostały im wymierzone kary zasadnicze.

Ramy prawne

Uregulowania Unii

- 3 Decyzja ramowa została przyjęta w szczególności na podstawie art. 31 ust. 1 UE, który w lit. c) przewiduje, że wspólne działanie w dziedzinie współpracy sądowej w sprawach karnych obejmuje między innymi zapewnianie, w zakresie niezbędnym do usprawnienia tej współpracy, zgodności norm stosowanych w państwach członkowskich.
- 4 Z motywu 3 decyzji ramowej wynika, że Rada Europejska w Tampere w dniach 15 i 16 października 1999 r. postanowiła, że należy wypracować minimalne normy ochrony ofiar przestępstw, w szczególności w zakresie dostępu ofiar przestępstw do wymiaru sprawiedliwości oraz ich prawa do wynagrodzenia za szkody.

5 Motywy 4, 8 i 9 decyzji ramowej mają następujące brzmienie:

„(4) Państwa członkowskie powinny zbliżyć swoje przepisy ustawowe i wykonawcze w stopniu niezbędnym do osiągnięcia celu, jakim jest dostarczenie ofiarom przestępstw wysokiego stopnia ochrony, niezależnie od tego państwa członkowskiego, w jakim się znajdują.

[...]

(8) Zbliżone powinny zostać zasady oraz praktyki dotyczące pozycji i podstawowych praw ofiar, ze szczególnym uwzględnieniem prawa do bycia traktowanym z poszanowaniem własnej godności, prawa do dostarczania i otrzymywania informacji, prawa do zrozumienia i bycia zrozumianym, prawa do ochrony w różnych stadiach postępowania [...].

(9) Jednakże postanowienia niniejszej decyzji ramowej nie nakładają na państwa członkowskie obowiązku zapewnienia, aby ofiary traktowano w sposób równy ze stroną postępowania”.

6 Do celów decyzji ramowej:

„a) »ofiara« oznacza osobę fizyczną, która doznała szkody, włączając w to uszkodzenie ciała lub szkodę psychiczną, cierpienie emocjonalne lub stratę ekonomiczną, spowodowane bezpośrednio przez działania lub zaniechania stanowiące naruszenie prawa karnego państwa członkowskiego;

[...]

- c) »postępowanie karne« należy rozumieć zgodnie z prawem krajowym, które ma zastosowanie;

[...]

- e) »mediacja w sprawach karnych« powinna być rozumiana jako prowadzone przez kompetentną osobę poszukiwanie, przed lub w trakcie postępowania karnego, rozwiązania wynegocjowanego między ofiarą a sprawcą przestępstwa”.

- 7 Artykuł 2 decyzji ramowej, zatytułowany „Poszanowanie i uznawanie”, stanowi w ust. 1:

„Każde państwo członkowskie w swoim systemie prawa karnego zapewnia ofiarom rzeczywistą i odpowiednią rolę. Państwo kontynuuje wszelkie wysiłki zmierzające do zapewnienia, aby ofiary w trakcie postępowania traktowane były z należywym poszanowaniem godności jednostki, a także uznaje prawa oraz uzasadnione interesy ofiar, w szczególności w ramach [postępowania] karnego”.

- 8 Artykuł 3 decyzji ramowej, zatytułowany „Wysłuchania oraz dostarczanie dowodów”, przewiduje w akapicie pierwszym, że „[k]ażde państwo członkowskie zapewnia ofiarom możliwość wysłuchania ich w trakcie postępowania oraz możliwość dostarczania dowodów”.

9 Artykuł 8 decyzji ramowej, zatytułowany „Prawo do ochrony”, stanowi:

„1. Każde państwo członkowskie zapewnia odpowiedni poziom ochrony ofiarom oraz, gdzie właściwe, ich rodzinom [...], w szczególności w odniesieniu do ich bezpieczeństwa i ochrony ich prywatności, w sytuacjach, gdzie właściwe władze uznają, że istnieje poważne ryzyko odwetu lub niezbity dowód poważnego zamiaru naruszenia ich prywatności.

2. W tym celu, nie naruszając przepisów ust. 4, każde państwo członkowskie gwarantuje możliwość przyjęcia, gdy to konieczne, jako części postępowania sądowego, właściwych środków ochrony prywatności i obrazu fotograficznego ofiar oraz ich rodzin lub osób mających pozycję zbliżoną do rodziny.

3. Każde państwo członkowskie zapewnia także możliwość uniknięcia kontaktu ofiar z przestępcami w pomieszczeniach sądowych, chyba że postępowanie karne wymaga takiego kontaktu. Gdzie to właściwe dla osiągnięcia tego celu, każde państwo członkowskie stopniowo zapewnia specjalne poczekalnie dla ofiar w pomieszczeniach sądowych.

4. W przypadku gdy istnieje potrzeba ochrony ofiar – w szczególności tych najbardziej wrażliwych – przed skutkami dostarczania dowodów na sali rozpraw, każde państwo członkowskie zapewnia, aby ofiary mogły, w drodze decyzji podejmowanej przez sąd, zostać uprawnione do składania zeznań w sposób umożliwiający osiągnięcie tego celu, poprzez zastosowanie wszelkich środków zgodnych z podstawowymi zasadami prawnymi”.

- 10 „Wreszcie, zgodnie z art. 10 ust. 1 decyzji ramowej, [k]ażde państwo członkowskie dąży do promowania mediacji w sprawach karnych w odniesieniu do przestępstw, dla których uzna taki środek za właściwy”.

Uregulowania krajowe

- 11 Código Penal (kodeks karny), w brzmieniu wynikającym z Ley Orgánica 15/2003 por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995) (ustawy organicznej 15/2003 o zmianie ustawy organicznej 10/1995) z dnia 25 listopada 2003 r. (BOE nr 283 z dnia 26 listopada 2003 r., s. 41842, zwany dalej „kodeksem karnym”), opisuje w art. 48 ust. 2 skutki środka karnego w postaci zakazu zbliżania się do ofiary i między innymi kontaktowania się z nią.
- 12 Artykuł 57 kodeksu karnego w następujący sposób precyzuje wypadki i warunki, w których jeden lub kilka zakazów przewidzianych w wymienionym art. 48 odpowiednio mogą być nałożone (ust. 1) lub są nakładane (ust. 2):

„1. W wypadku przestępstw zabójstwa, przerwania ciąży, uszkodzenia ciała, przestępstw przeciwko wolności, tortur i przeciwko integralności moralnej, wolności seksualnej, prywatności, prawu do wizerunku i nienaruszalności mieszkania [...] sąd, mając na uwadze wagę czynów i niebezpieczeństwo ze strony sprawcy, może orzec jeden lub więcej zakazów wymienionych w art. 48 [...]

[...]

2. Jeżeli przestępstwa wymienione w ust. 1 zostały popełnione na szkodę obecnego lub byłego małżonka [...], sąd w każdym razie orzeka środek karny, o którym mowa w art. 48 ust. 2 [zakaz zbliżania się do ofiary] na okres nieprzekraczający 10 lat w wypadkach większej wagi i nieprzekraczający 5 lat w wypadkach mniejszej wagi [...].”

- 13 Ten środek w postaci obligatoryjnego zakazu jest wymierzany na okres przekraczający o co najmniej miesiąc wymiar orzeczonej kary pozbawienia wolności lub na okres przekraczający 6 miesięcy, lecz nieprzekraczający 5 lat w razie wymierzenia kary innego rodzaju.
- 14 Minimalny okres ustalony na 6 miesięcy może być pod pewnymi warunkami skrócony do miesiąca zgodnie z art. 40 ust. 3 w zw. z art. 33 ust. 6 kodeksu karnego.
- 15 Artykuł 468 ust. 2 kodeksu karnego w brzmieniu zmienionym Ley Orgánica 1/2004 de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género (ustawą organiczną o środkach całościowej ochrony przed przemocą wobec kobiet) z dnia 28 grudnia 2004 r. (BOE nr 313 z dnia 29 grudnia 2004 r., s. 42166, zwaną dalej „ustawą organiczną 1/2004”), przewiduje, że każdy, kto nie stosuje się do jednego ze środków karnych przewidzianych w art. 48 kodeksu karnego, orzeczonego za przestępstwo popełnione na szkodę jednej z osób wymienionych w art. 173 ust. 2, podlega karze pozbawienia od 6 miesięcy do roku. Ten ostatni przepis wymienia między innymi małżonka lub osobę związaną analogicznymi więzami uczuciowymi, nawet jeżeli razem nie zamieszkuje.

- 16 Ley Orgánica 6/1985 del Poder Judicial (ustawa organiczna 6/1985 o ustroju sądów), w brzmieniu zmienionym ustawą organiczną 1/2004 (zwana dalej „ustawą organiczną 6/85”), stanowi w art. 2, że Audiencias Provinciales są w sprawach karnych właściwe między innymi do rozpoznawania „[p]rzewidzianą ustawą środków odwoławczych od orzeczeń wydanych w sprawach karnych przez Juzgados de Violencia sobre la Mujer [sądy właściwe w sprawach przemocy wobec kobiet] położonych na ich obszarze właściwości”.
- 17 Artykuł 87b ust. 5 ustawy organicznej 6/85, wprowadzony ustawą organiczną 1/2004, zakazuje mediacji we wszystkich wypadkach przestępstw popełnionych w rodzinie.
- 18 Zgodnie z art. 792 ust. 3 Ley de enjuiciamiento criminal (kodeksu postępowania karnego) od orzeczenia takiego rodzaju, jakie powinien wydać sąd odsyłający w zawiśłych przed nim sprawach, nie przysługuje żaden zwykły środek zaskarżenia.

Postępowania przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

- 19 Dwoma wyrokami wydanymi w 2008 r. przez Juzgado de lo Penal n° 23 de Barcelona (wydział karny nr 23 sądu pierwszej instancji w Barcelonie) i w 2006 r. przez Juzgado de Instrucción n° 7 de Violencia Sobre la Mujer de El Vendrell (sąd karny pierwszej instancji nr 7 w El Vendrell, wyspecjalizowany wydział ds. przemocy wobec kobiet) M. Gueye i V. Salmerón Sánchez zostali skazani za znęcanie się nad członkami rodziny i orzeczono wobec nich, między innymi, środek karny w postaci zakazu przebywania, odpowiednio, bliżej niż 1000 m i bliżej niż 500 m od ofiary lub nawiązywania z nią kontaktu na okres 17 miesięcy w wypadku pierwszego z nich i na okres 16 miesięcy w wypadku drugiego.

- 20 Każdy ze skazanych, mimo iż obaj wiedzieli o istnieniu tych zakazów wymierzonych na podstawie art. 57 ust. 2 kodeksu karnego, w stosunkowo krótkim czasie po orzeczeniu tych środków karnych podjął wspólne życie ze swoją ofiarą, co nastąpiło na jej prośbę. Wspólne zamieszkiwanie trwało aż do czasu zatrzymania, co w przypadku M. Gueye nastąpiło w dniu 3 lutego 2009 r., a w przypadku V. Salmeróna Sáncheza – w dniu 5 grudnia 2007 r.
- 21 Wyrokami wydanymi odpowiednio w dniu 11 lutego 2009 r. i w dniu 27 marca 2008 r. Juzgado de lo Penal n° 1 de Tarragona (wydział karny nr 1 sądu pierwszej instancji w Tarragonie) skazał M. Gueye i V. Salmeróna Sáncheza za niestosowanie się do zakazu zbliżania się do ofiary na podstawie art. 458 ust. 2 kodeksu karnego.
- 22 W postępowaniach odwoławczych prowadzonych w związku z zaskarżeniem tych wyroków sąd odsyłający wysłuchał zeznań osób pozostających w związku z M. Gueye i V. Salmerónem Sánchezem przez wiele lat przed wymierzeniem im kar, a następnie również w momencie ich zatrzymania.
- 23 Składając zeznania, zainteresowane oświadczyły, że to one same, w sposób całkowicie świadomy i dobrowolny, zdecydowały się podjąć wspólne zamieszkiwanie ze skazanymi pomimo faktu, że skazanie w postępowaniu karnym wynikało z czynów popełnionych na ich szkodę.
- 24 Zdaniem tych osób ich wspólne zamieszkiwanie z M. Gueye i V. Salmerónem Sánchezem przebiegało zwyczajnie przez kilka miesięcy, aż do czasu ich zatrzymania.

- 25 W apelacjach wniesionych do sądu odsyłającego od wyroków Juzgado de lo Penal n° 1 de Tarragona skazani domagają się stwierdzenia, że podjęcie wspólnego życia, na co ich partnerki swobodnie wyraziły zgodę, nie wyczerpuje znamion występku niestosowania się do środka karnego w postaci zakazu zbliżania się.
- 26 Sąd odsyłający uważa, że ewentualne utrzymanie w mocy kar wymierzonych w pierwszej instancji zależy od ustalenia, czy obligatoryjny charakter orzekania zakazów zbliżania się w wypadku przestępstw przemocy w rodzinie w sytuacji, gdy ofiary sprzeciwiają się takiemu zakazowi, jest zgodny z decyzją ramową.
- 27 Zdaniem tego sądu nie budzi wątpliwości fakt, że w pewnych sytuacjach takie zakazy mogą być orzekane nawet wbrew woli pokrzywdzonych. Uważa jednak, że właściwy poziom ochrony, który w konkretnej sprawie należy zapewnić ofiarom przemocy w rodzinie, nie może – w szczególności w wypadkach mniejszej wagi – oznaczać orzekania, bez wyjątków, zakazu zbliżania się bez wcześniejszego zbadania okoliczności każdego przypadku.
- 28 W tych okolicznościach Audiencia Provincial de Tarragona (sąd Prowincji Tarragona) postanowiła zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi, które mają brzmienie identyczne w sprawach C-483/09 i C-1/10:
- „1) Czy prawo ofiary do bycia zrozumianą, o którym mowa jest w motywie 8 decyzji ramowej, należy interpretować jako spoczywający na władzach państwowych odpowiedzialnych za ściganie i karanie czynów powodujących pokrzywdzenie pozytywny obowiązek umożliwienia ofierze, by wyraziła ona swą ocenę, wynik

swoich przemyśleń i swoje zdanie na temat bezpośrednich skutków, jakie w jej życiu może spowodować nałożenie kar lub środków karnych na sprawcę, z którym łączą ją stosunki rodzinne lub silne więzy uczuciowe?

- 2) Czy art. 2 decyzji ramowej [...] należy interpretować w ten sposób, że spoczywający na państwach [członkowskich] obowiązki uznania praw i uzasadnionych interesów ofiar wymaga, by zdanie ofiar było brane pod uwagę, gdy konsekwencje karne postępowania mogą w sposób zasadniczy i bezpośredni zagrozić korzystaniu przez nie z prawa do swobodnego rozwoju osobistego oraz do życia prywatnego i rodzinnego?

- 3) Czy art. 2 decyzji ramowej [...] należy interpretować w ten sposób, że władze państwowe nie mogą nie uwzględnić wolnej woli ofiary, gdy sprzeciwia się ona nałożeniu lub utrzymaniu zakazu zbliżania się, kiedy sprawca przemocy jest członkiem jej rodziny, a nie można stwierdzić istnienia obiektywnego ryzyka ponownego popełnienia przestępstwa, ofiara reprezentuje poziom świadomości osobistej, społecznej, kulturalnej i emocjonalnej wykluczający potencjalne podporządkowanie się sprawcy, czy też przeciwnie, należy utrzymać stosowanie tego zakazu w każdym przypadku jako środka właściwego ze względu na szczególny charakter tych przestępstw?

- 4) Czy art. 8 decyzji ramowej [...], stanowiący, że każde państwo zapewnia odpowiedni poziom ochrony ofiarom, należy interpretować w ten sposób, że dopuszcza on powszechne i przymusowe nakładanie zakazu zbliżania lub komunikowania się, jako środków karnych, we wszystkich przypadkach, w których dana osoba jest ofiarą przestępstwa popełnionego w rodzinie, ze względu na szczególny charakter tych przestępstw, czy też przeciwnie, art. 8 wymaga indywidualnego wyważenia takiej decyzji, pozwalającego ustalić dla każdego przypadku oddzielnie odpowiedni poziom ochrony z uwzględnieniem wchodzących w grę interesów?

- 5) Czy art. 10 decyzji ramowej [...] należy interpretować w ten sposób, że pozwala on na ogólne wykluczenie mediacji w postępowaniach karnych dotyczących przestępstw popełnionych w rodzinie, ze względu na szczególny charakter tych przestępstw, czy też przeciwnie, należy zezwolić na mediację również w tego rodzaju postępowaniach, ważąc wchodzące w grę interesy dla każdego przypadku oddzielnie?”
- 29 Postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 24 września 2010 r. sprawy C-483/09 i C-1/10 zostały połączone dla celów procedury ustnej i wydania wyroku.

W przedmiocie właściwości Trybunału

- 30 Z informacji dotyczącej daty wejścia w życie traktatu z Amsterdamu opublikowanej w *Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich* w dniu 1 maja 1999 r. (Dz.U. L 114, s. 56) wynika, że Królestwo Hiszpanii złożyło oświadczenie w trybie art. 35 ust. 2 UE, mocą którego uznało właściwość Trybunału Sprawiedliwości do orzekania na warunkach określonych w art. 35 ust. 3 lit. a) UE, na wniosek każdego sądu tego państwa członkowskiego, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego.
- 31 Na podstawie art. 792 ust. 3 kodeksu postępowania karnego od orzeczeń sądu odsyłającego, które zapadną w sprawie głównej, nie przysługują zgodnie z prawem wewnętrznym zwyczajne środki zaskarżenia.
- 32 Zgodnie z art. 10 ust. 1 Protokołu nr 36 w sprawie postanowień przejściowych, który stanowi załącznik do traktatu FUE, uprawnienia przyznane Trybunałowi na mocy tytułu VI traktatu UE, w brzmieniu obowiązującym przed wejściem w życie traktatu

z Lizbony, pozostają niezmienione w zakresie dotyczącym aktów takich jak decyzja ramowa, które zostały przyjęte przed tym wejściem w życie, także w przypadku, gdy zostały one uznane zgodnie z art. 35 ust. 2 UE.

- 33 W tych okolicznościach Trybunał jest właściwy, na podstawie art. 35 ust. 1 UE, do rozpoznania w trybie prejudycjalnym pytań sądu odsyłającego dotyczących wykładni decyzji ramowej.

W przedmiocie dopuszczalności pytań prejudycjalnych

- 34 Rządy hiszpański i włoski podnoszą przede wszystkim, że wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym są niedopuszczalne.
- 35 Rząd hiszpański, wskazując, że w postępowaniach przed sądem krajowym problem nie dotyczy orzeczenia środka karnego w postaci zakazu zbliżania się na podstawie art. 57 ust. 2 kodeksu karnego, podnosi po pierwsze, że nie ma potrzeby zastanawiania się, czy decyzja ramowa stoi na przeszkodzie stosowaniu takiego środka. Skoro te postępowania dotyczą wymierzenia kary na podstawie art. 468 ust. 2 kodeksu karnego, dotyczącego naruszenia wcześniej orzeczonego środka karnego w postaci zakazu zbliżania się, przedłożone pytania prejudycjalne są zdaniem tego rządu czysto hipotetyczne.
- 36 Po drugie, zakładając, że pytania dotyczą art. 468 ust. 2 kodeksu karnego, rząd hiszpański podkreśla, że problem, jaki pojawił się w postępowaniach przed sądem krajowym, wynika nie tego przepisu jako takiego, lecz z jego wykładni dokonanej przez Sala de lo Penal del Tribunal Supremo (izby karnej sądu najwyższego) w „niewiążącym porozumieniu” z dnia 25 listopada 2009 r., z którego wynika, że „zgoda pokrzywdzonego nie wyklucza karalności do celów art. 468 kodeksu karnego”. W rzeczywistości

pytania prejudycjalne dotyczą, zdaniem rządu hiszpańskiego, wykładni prawa krajowego, a rozstrzyganie w tym przedmiocie nie należy do zdań Trybunału w ramach postępowania w trybie prejudycjalnym.

- ³⁷ Rząd włoski podnosi poza tym, że żadnej wykładni decyzji ramowej, która prowadziłaby do konfliktu między nią a prawem krajowym, nie można zaradzić poprzez jego wykładnię zgodną z celami decyzji ramowej. Taka wykładnia mogłaby co najwyżej działać *contra legem*, na co prawo Unii nie pozwala. W konsekwencji wskazuje na brak interesu pytań prejudycjalnych i ich hipotetyczny charakter.
- ³⁸ W tej kwestii należy podkreślić, że na wzór art. 267 TFUE art. 35 UE uzależnia zwrócenie się do Trybunału od tego, aby sąd krajowy „uzna[ł], że decyzja w tej kwestii jest niezbędna do wydania wyroku”, stąd orzecznictwo Trybunału dotyczące dopuszczalności pytań prejudycjalnych przedłożonych w trybie art. 267 TFUE co do zasady jest aktualne w stosunku do wniosków złożonych do Trybunału w trybie art. 35 UE (zob. podobnie wyrok z dnia 16 czerwca 2005 r. w sprawie C-105/03 Pupino, Zb.Orz. s. I-5285, pkt 29).
- ³⁹ W ramach współpracy między Trybunałem a sądami krajowymi ustanowionej w art. 267 TFUE wyłącznie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i na którym spoczywa odpowiedzialność za wydanie przyszłego wyroku, należy – przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy – zarówno ocena, czy do wydania wyroku jest mu niezbędne uzyskanie orzeczenia prejudycjalnego, jak i ocena znaczenia pytań, które zadaje Trybunałowi. W konsekwencji, jeśli postawione pytania dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do wydania orzeczenia (zob.

w szczególności wyroki: z dnia 15 grudnia 1995 r. w sprawie C-415/95 Bosman, Rec. s. I-4921, pkt 59; z dnia 12 maja 2011 r. w sprawie C-391/09 Runevič-Vardyn i Wardyn, Zb.Orz. s. I-3787, pkt 30).

- 40 Jednak w ramach zadania powierzonego Trybunałowi w art. 267 TFUE nie może on orzekać w przedmiocie pytania zadanego przez sąd krajowy, jeżeli okaże się w sposób oczywisty, że wykładnia przepisów prawa Unii, o którą zwrócił się sąd krajowy, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym lub przedmiotem zawisłego przed nim sporu (zob. podobnie wyrok z dnia 9 października 2008 r. w sprawie C-404/07 Katz, Zb.Orz. s. I-7607, pkt 31 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 41 W niniejszej sprawie pytania przedłożone przez sąd odsyłający mają na celu ustalenie, czy zakaz zbliżania się, obligatoryjnie orzekany tytułem środka karnego, jest zgodny z decyzją ramową. Sąd ten uważa bowiem, że w ramach postępowań karnych dotyczących niestosowania się do wcześniej orzeczonych zakazów konieczne jest ustalenie, czy te środki karne, o charakterze obligatoryjnym i których ma dotyczyć wyrok, same w sobie nie naruszają decyzji ramowej. W takim świetle przedłożone pytania nie wydają się hipotetyczne.
- 42 Ponadto należy zauważyć, że do celów odpowiedzi na przedłożone pytania Trybunał opiera się na wykładni przepisów prawa krajowego dokonanej przez sąd krajowy i nie może jej podważyć ani ustalać, czy jest prawidłowa.
- 43 Wreszcie w uwagach na piśmie rząd hiszpański wskazał, że wykładnia art. 468 ust. 2 kodeksu karnego dokonana przez sąd najwyższy w porozumieniu z dnia 25 listopada 2009 r. co do zasady nie pozbawia sądów możliwości odstąpienia, w sposób uzasadniony, od jej stosowania. Zatem w sytuacji, gdyby Trybunał odpowiedział na przedłożone pytania w ten sposób, że decyzja ramowa stoi na przeszkodzie stosowaniu

środka takiego, jak w sprawie przed sądem krajowym, nie jest oczywiste, wbrew twierdzeniom rządu włoskiego, by w postępowaniach głównych niemożliwe było dokonanie wykładni prawa krajowego zgodnej z decyzją ramową.

- ⁴⁴ W tych okolicznościach nie jest oczywiste, by wykładnia decyzji ramowej, o którą zwrócił się sąd odsyłający, nie miała żadnego związku ze stanem faktycznym lub przedmiotem zawisłych przed nim spraw lub by problem miał charakter hipotetyczny.
- ⁴⁵ Przedłożone pytania są zatem dopuszczalne.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytań od pierwszego do czwartego

- ⁴⁶ Przed przystąpieniem do analizy pierwszych czterech pytań należy wskazać, że motyw 8 decyzji ramowej, będący przedmiotem pierwszego pytania, nie ma sam w sobie żadnej wiążącej mocy prawnej (zob. wyrok z dnia 25 lutego 2010 r. w sprawie C-562/08 Müller Fleisch, Zb.Orz. s. I-1391, pkt 40).
- ⁴⁷ Ponadto należy wskazać, że formalnie sąd krajowy ograniczył swoje pytania od drugiego do czwartego do wykładni art. 2 i 8 decyzji ramowej. Okoliczność tego rodzaju nie

stoi jednak na przeszkodzie temu, by Trybunał przekazał sądowi krajowemu wszelkie wskazówki w zakresie wykładni prawa Unii, które mogą być użyteczne do wydania wyroku w zawisłej przed nim sprawie, w tym dotyczące innego przepisu rozpatrywanej decyzji ramowej, niezależnie od tego, czy ów sąd podniósł daną kwestię w przedstawionych pytaniach (zob. wyrok z dnia 5 maja 2011 r. w sprawie C-434/09 McCarthy, Zb.Orz. s. I-3375, pkt 24).

- 48 W tej kwestii należy wskazać, że o ile państwa członkowskie mają obowiązek uznać prawa oraz uzasadnione interesy ofiar na podstawie art. 2 decyzji ramowej, to jednak do zagwarantowania im możliwości bycia wysłuchanymi w toku postępowania karnego są zobowiązane na podstawie art. 3 akapit pierwszy w związku z motywem 8 tej decyzji ramowej.
- 49 Należy zatem przyjąć, że poprzez pierwsze cztery pytania, które należy zbadać łącznie, sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 2, 3 lub 8 decyzji ramowej należy rozumieć w ten sposób, że stoją na przeszkodzie temu, by obligatoryjny zakaz zbliżania się o określonym minimalnym wymiarze, przewidziany w prawie karnym państwa członkowskiego jako środek karny, był orzekany wobec sprawców przemocy w rodzinie, nawet jeżeli ofiary nie zgadzają się na zastosowanie takiego środka.
- 50 W tej kwestii należy wskazać, że decyzja ramowa nie zawiera żadnego przepisu dotyczącego rodzaju kar i ich wymiaru, jakie państwa członkowskie powinny zawrzeć w swoich ustawodawstwach w celu karania przestępstw.
- 51 Dodatkowo fakt, że decyzja ramowa w żaden sposób nie wskazuje, by prawodawca Unii, w granicach przyznanych mu traktatem kompetencji, zmierzał do zharmonizowania lub przynajmniej zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich co do rodzaju i wymiaru sankcji karnych.

- 52 Jak wynika z motywu 3 i 4 decyzji ramowej, ma ona na celu jedynie ustanowienie – w ramach postępowania karnego w rozumieniu jej art. 1 lit. c) – minimalnych norm w celu ochrony ofiar przestępstw i zaoferowania im wysokiego poziomu ochrony, w szczególności w zakresie ich dostępu do wymiaru sprawiedliwości.
- 53 Z drugiej strony w motywie 9 decyzji ramowej zaznaczono, że jej przepisy nie nakładają na państwa członkowskie obowiązku zapewnienia, aby ofiary traktowano w sposób równy ze stronami postępowania.
- 54 Jeżeli chodzi o strukturę i treść decyzji ramowej, charakteryzuje się ona tym, że w art. 2 wymienia w sposób ogólny zasadnicze cele, jakie powinny być zrealizowane dla ochrony ofiar, a w kolejnych artykułach precyzuje różne prawa, głównie natury procesowej, które powinny przysługiwać ofiarom w toku postępowania karnego.
- 55 Przepisy decyzji ramowej powinny być interpretowane w taki sposób, aby znalazły poszanowanie prawa podstawowe, wśród których trzeba między innymi wymienić zapisane w art. 7 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”) prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (zob. podobnie ww. wyroki: w sprawie Pupino, pkt 59; w sprawie Katz, pkt 48).
- 56 Obowiązki wymienione w art. 2 ust. 1 decyzji ramowej mają na celu zagwarantowanie, by ofiara mogła w rzeczywisty i odpowiedni sposób wziąć udział w postępowaniu karnym, co nie oznacza, by obligatoryjny zakaz zbliżania się, taki jak ten, którego dotyczy sprawa przed sądem krajowym, nie mógł zostać orzeczony wbrew jej opinii.

- 57 Jeżeli chodzi o art. 3 decyzji ramowej, zauważyć należy, że choć nakłada on na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia ofiarom możliwości wysłuchania ich w trakcie postępowania oraz możliwości dostarczania dowodów, to jednak pozostawia władzom krajowym szeroki zakres uprawnień dyskrecjonalnych co do konkretnych mechanizmów realizacji tych celów (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Katz, pkt 46).
- 58 W każdym razie przepisy te oznaczają jednak, że ofiara powinna mieć możliwość złożenia zeznania w ramach procedury karnej i że zeznanie to powinno być uwzględnione jako dowód; w przeciwnym razie doszłoby do pozbawienia art. 3 akapit pierwszy decyzji ramowej w znacznym zakresie jego effet utile, a także do naruszenia obowiązków wyrażonych w art. 2 ust. 1 tej decyzji (ww. wyrok w sprawie Katz, pkt 47).
- 59 I tak w celu zapewnienia, by ofiara mogła w rzeczywisty i odpowiedni sposób wziąć udział w postępowaniu karnym, jej prawo do bycia wysłuchaną powinno jej umożliwiać nie tylko obiektywne opisanie przebiegu zdarzeń, ale także przedstawienie własnego punktu widzenia.
- 60 To procesowe uprawnienie do bycia wysłuchanym w rozumieniu art. 3 akapit pierwszy decyzji ramowej nie przyznaje ofiarom żadnego prawa dotyczącego wyboru rodzaju kar, jakie grożą sprawcom czynów na podstawie przepisów krajowego prawa karnego, ani wymiaru tych kar.
- 61 W tej kwestii należy przypomnieć, że prawnokarna ochrona przed aktami przemocy domowej, którą państwo członkowskie zapewnia, wykonując swe uprawnienia represyjne, ma na celu nie tylko ochronę interesów ofiary, tak jak ona sama je postrzega, lecz również innych, bardziej ogólnych interesów społeczeństwa.

- 62 Wynika stąd, że art. 3 decyzji ramowej nie stoi na przeszkodzie temu, by ustawodawca krajowy wprowadził – zwłaszcza wtedy, gdy powinny zostać uwzględnione również inne interesy, niż tylko ofiary – kary obligatoryjne o określonym minimalnym wymiarze.
- 63 Jeżeli chodzi wreszcie o art. 8 decyzji ramowej, z jego ust. 1 wynika, że ma on na celu zapewnienie „odpowiedniego poziomu ochrony ofiarom”, szczególności w odniesieniu do ich bezpieczeństwa i ochrony ich życia prywatnego, jeżeli właściwe organy uznają, że istnieje „poważne ryzyko odwetu lub niezbity dowód poważnego zamiaru naruszenia ich prywatności”.
- 64 W tym celu środki ochrony natury prewencyjnej i praktycznej, takie jak wymienione w art. 8 ust. 2–4, powinny zapewnić ofierze możliwość wzięcia udziału w postępowaniu karnym w odpowiedni sposób, tak aby ten udział nie został zagrożony ryzykiem dla jej bezpieczeństwa i życia prywatnego.
- 65 Artykuł 8 decyzji ramowej, podobnie jak jej art. 2 i 3, nie ustanawia dla państw członkowskich żadnego obowiązku wprowadzenia do krajowego prawa karnego przepisów pozwalających ofierze wpływanie na kary, jakie sąd krajowy może wymierzać sprawcom przestępstw.
- 66 Ochrona będąca przedmiotem art. 8 polega w szczególności na chronieniu w „odpowiedni” sposób ofiary lub osoby z jej otoczenia przed sprawcą przestępstwa w czasie trwania postępowania karnego.
- 67 Artykułu 8 decyzji ramowej nie można natomiast rozumieć w ten sposób, że państwa członkowskie mają również obowiązek ochrony ofiar przed pośrednimi skutkami, jakie w późniejszym okresie mogą spowodować kary wymierzone przez sąd sprawcom przestępstw.

- 68 Artykułu 8 decyzji ramowej nie można zatem interpretować w ten sposób, że ogranicza on wybór przez państwa członkowskie kar, jakie ustanawiają w swych wewnętrznych porządkach prawnych.
- 69 Wreszcie należy stwierdzić, że sam obowiązek orzeczenia zakazu zbliżania się zgodnie z danym prawem karnym nie wchodzi w zakres zastosowania decyzji ramowej, a tym samym nie może w każdym razie być oceniany w świetle postanowień Karty praw podstawowych Unii Europejskiej.
- 70 W świetle ogółu powyższych rozważań na cztery pierwsze pytania należy udzielić następującej odpowiedzi: wykładni art. 2, 3 i 8 decyzji ramowej należy dokonywać w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie temu, by obligatoryjny zakaz zbliżania się o określonym minimalnym wymiarze, przewidziany w prawie karnym państwa członkowskiego jako środek karny, był orzekany wobec sprawców przemocy w rodzinie, nawet jeżeli ofiary tej przemocy nie zgadzają się na zastosowanie takiego środka.

W przedmiocie pytania piątego

- 71 Poprzez pytanie piąte w obu sprawach sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 10 decyzji ramowej należy interpretować w ten sposób, że pozwala on państwu członkowskiemu, mając na względzie szczególną kategorię przestępstw popełnionych w rodzinie, wykluczyć możliwość korzystania z mediacji we wszystkich postępowaniach karnych dotyczących takich przestępstw.
- 72 W tym względzie należy zauważyć, że poza tym, iż art. 34 ust. 2 UE pozostawia władzom krajowym wybór formy i środków koniecznych do osiągnięcia celów

zamierzonych w decyzjach ramowych, art. 10 ust. 1 decyzji ramowej poprzestaje na nakazaniu państwom członkowskim dążenia do promowania mediacji w odniesieniu do przestępstw, w przypadku których „uzna[ją] one taki środek za właściwy”, efektem czego wybór przestępstw, w odniesieniu do których istnieje możliwość mediacji, należy do państw członkowskich (zob. wyrok z dnia 21 października 2010 r. w sprawie C-205/09 Eredics i Sápi, Zb.Orz. s. I-10231, pkt 37).

- 73 Artykuł 10 ust. 1 decyzji ramowej pozwala więc państwom członkowskim wykluczyć możliwość korzystania z mediacji w odniesieniu do wszystkich przestępstw popełnionych w rodzinie, tak jak to przewiduje art. 87b ust. 5 ustawy organicznej 6/1985.
- 74 Z samego brzmienia tego art. 10 ust. 1 oraz z szerokiego zakresu uprawnień dyskrecyjnych, jaki decyzja ramowa pozostawia władzom krajowym w przedmiocie konkretnych mechanizmów realizacji jej celów, wynika wreszcie, że, podejmując decyzję o wyłączeniu stosowania postępowania mediacyjnego w odniesieniu do określonego rodzaju przestępstw, który to wybór uwarunkowany jest względami polityki karnej, prawodawca krajowy nie przekroczył granic przysługujących mu uprawnień dyskrecyjnych (zob. analogicznie ww. wyrok w sprawie Eredics i Sápi, pkt 38).
- 75 Należy dodać, że te uprawnienia państw członkowskich mogą zostać ograniczone poprzez obowiązek używania obiektywnych kryteriów w celu ustalenia rodzajów przestępstw, w odniesieniu do których mediacja nie jest ich zdaniem właściwa. Nic jednak nie wskazuje na to, by wykluczenie mediacji w ustawie organicznej 6/1985 nastąpiło w oparciu o kryteria nieobiektywne.
- 76 W świetle powyższych rozważań na pytanie piąte należy udzielić następującej odpowiedzi: art. 10 ust. 1 decyzji ramowej należy interpretować w ten sposób, że pozwala on państwom członkowskim, mając na względzie szczególną kategorię przestępstw popełnionych w rodzinie, wykluczyć możliwość korzystania z mediacji we wszystkich postępowaniach karnych dotyczących takich przestępstw.

W przedmiocie kosztów

- ⁷⁷ Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

- 1) Wykładni art. 2, 3 i 8 decyzji ramowej Rady 2001/220/WSiSW z dnia 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym należy dokonywać w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie temu, by obligatoryjny zakaz zbliżania się o określonym minimalnym wymiarze, przewidziany w prawie karnym państwa członkowskiego jako środek karny, był orzekany wobec sprawców przemocy w rodzinie, nawet jeżeli ofiary tej przemocy nie zgadzają się na zastosowanie takiego środka.

- 2) Wykładni art. 10 ust. 1 decyzji ramowej 2001/220 należy dokonywać w ten sposób, że pozwala on państwu członkowskim, mając na względzie szczególną kategorię przestępstw popełnionych w rodzinie, wykluczyć możliwość korzystania z mediacji we wszystkich postępowaniach karnych dotyczących takich przestępstw.

Podpisy